

TÉZISGYŰJTEMÉNY

Oroszi Borbála

**Egy kortárs vallásos kisközösség (Magyar Schönstatt Mozgalom)
identitáskonstitutív gyakorlatainak antropológiai vizsgálata**

című Ph.D. értekezéséhez

Témavezető:

PhD Kotics József
egyetemi docens

Budapest, 2022

Kommunikáció és Szociológia Intézet

TÉZISGYŰJTEMÉNY

Oroszi Borbála

**Egy kortárs vallásos kisközösség (Magyar Schönstatt Mozgalom)
identitáskonstitutív gyakorlatainak antropológiai vizsgálata**

című Ph.D. értekezéséhez

Témavezető:

PhD Kotics József
egyetemi docens

© Oroszi Borbála

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés – Tárgy meghatározása, problémafelvetés	1
2. Elméleti és módszertani megfontolások.....	4
I. Elméleti háttér	4
II. A kutatás módszertanának bemutatása	8
3. Kutatási eredmények és tudományos hozzájárulás	9
I. Hipotézis	9
II. Hipotézis	10
III. Hipotézis.....	11
4. Főbb hivatkozások.....	13
5. Témával kapcsolatos saját publikációk	15

1. Bevezetés – Tárgy meghatározása, problémafelvetés

Dolgozatomban egy kortárs vallási megújítási mozgalom, vagyis a Magyar Schönstatt Mozgalom identitáskonstitutív mechanizmusait vizsgálom. Célom azonosítani, értelmezni és leírni, hogy milyen identitásaspektusokat figyelhetünk meg a Magyar Schönstatt Mozgalom közösségében, hogyan adaptálják a tagok a nemzetközi mozgalom struktúra-, norma- és értékrendszerét saját mindennapjaikba, továbbá mely főbb jellegzetességek mentén hozzák létre a szimbólumok értelmezési kereteit. Mindehhez a vizsgált közösségben érvényes értékrendszerrel kapcsolatban, valamint az általánosan elfogadott normák és a szimbolikus terek kapcsán megfogalmazott narratívák elemzésével feltárom a közösségi összetartó erő legjelentősebb materiális és immateriális elemeit. Egy komplexebb, átfogó nézőpontú fogalmi és elméleti apparátus kidolgozásának érdekében ötvözöm a kommunikációtudomány, a szociológia és a kulturális antropológia azon elemzési módszereit és elméleti megközelítéseit, amelyek a kutatás tárgyát érintik.

A vizsgálat során meghatározott kutatási kérdéseket hagyományos primer alapkutatásra alapozva válaszoltam meg, amelyet deduktív ívű empirikus vizsgálat – kvalitatív és kvantitatív módszerek kombinálásával – egészített ki, így támogatva a kutatási téma kapcsán felmerült hipotézisek megválaszolását. Egy általánosabb nézőpontból kiindulva, az első feladat a Mozgalom magyarországi római katolikus vallási megújulási közösségek közötti pozicionálása és elhelyezése volt. Többek között vizsgáltam, hogy mely jellegzetességei okán különülhet el a többi vallásos, családi értékeket középpontba állító közösségtől, külön figyelmet fordítva arra, hogy feltárjam azokat a sajátosságait, amelyeket a csatlakozási folyamat során a tagok vonzónak találhatnak. Felmerült annak a lehetősége, hogy a Mozgalom vonzerejét rendkívül karakterisztikus és gazdag szimbólum-, érték- és normarendszere adja, így vizsgáltam annak különféle megjelenési formáit, mindennapi használatát, valamint ezeknek az egyéni megtapasztalását. Ezután a közösség életvilágának azon aspektusait tanulmányoztam behatóan, amelyek a csoportidentitás diskurzusának alapvető építőelemei. Így például a közösségi azonosságtudatra és az egyéni vallási identitásra gyakorolt hatása miatt jelentőségteljes volt a Mozgalom történetében kiemelkedő karizmatikus személyekről szóló elbeszélések és az ezekhez való reflektív viszony. Majd a vizsgált közösségben érvényes értékrendszer, az általánosan elfogadott normák és a szimbolikus terek kapcsán megfogalmazott narratívák elemzésével feltártam a közösségi összetartó erő legjelentősebb tárgyasult és szellemi elemeit.

Az értekezés megírásának célja az volt, hogy az elvégzett kvalitatív és kvantitatív kutatás eredményein keresztül a felsorolt témaköröket érintő kérdésekre választ adjon. A kutatás pontos kérdései a következők voltak:

1. Hogyan lehet pozicionálni a vizsgált közösséget a többi Magyarországon működő római katolikus vallási megújulási mozgalomhoz képest? Milyen jellegzetességei miatt válik vonzóvá a tagok számára a Schönstatt Mozgalom? Milyen motivációs mechanizmusok állnak a Mozgalomhoz csatlakozás hátterében?
2. Melyek azok a materiális (tárgyasult) és immateriális (szellemi) alkotóelemei a közösségnek, amelyek a leginkább hatással vannak az egyén identitáskonstruáló gyakorlatára? Melyek azok a legfontosabb értékek, normák és szimbólumok, amelyek az egyéni narratívákban lehangsúlyosabban jelennek meg és a közösség integráló erejét erősítik?
3. Hogyan erősítik a közösséghez tartozás élményét a Mozgalmat meghatározó karizmatikus szereplőkről kialakított egyéni diskurzusok? Milyen szerepet játszanak a kiemelkedő életutakról szóló elbeszélések a közösségi identitás megalkotásában?
4. A világos határvonalak mentén gazdagon strukturált értékközösségen belül az egyéni kiteljesedés milyen lehetséges variációi állnak a tagok rendelkezésére? Az egyén vallási identitásának megerősítésében a Mozgalom lelkiségének mely aspektusai játszanak döntő szerepet?
5. A közösség jövőképéről forgalmazott narratívák hogyan járulnak hozzá a csoport identitásának erősítéséhez? Milyen belső feszültségek jelenhetnek meg a Mozgalom gyarapodásából adódó intézményesülés folyamatában?

Céлом volt, hogy az antropológia, a szociológia és a kommunikációtudomány kutatómódszertani eszközeinek használatával olyan vizsgált anyagot készítsek el, amely elemzésével választ adhatok a kutatás során megfogalmazott hipotézisekre.

Hipotézisek:

- I. Feltételezem, hogy a közösségbe belépő egyének élethelyzetéhez kapcsolódó identitásválság megoldásán túl a Schönstatt Mozgalom értékrendszeréből és működési szerkezetéből adódó jellegzetes tanításai és lelkisége képes az individuum elmélyült vallási igényének kielégítésére és ennek a hétköznapi életbe történő integrálására.

II. Feltételezem, hogy a Schönstatt Mozgalomban kialakított szimbólumokra alapozott nyelvi-fogalmi kategóriarendszer olyan szubkulturális jellegzetességként értelmezhető, amelynek jelentősége nem pusztán a másiktól való elkülönülés hangsúlyozásaként, hanem egyedi módon a mindennapi életben is kiemelt fontosságú szervezőerőként interpretálható.

III. Feltételezem, hogy a schönstatti tanítás és értékközösség nem kizárólag a vallási elvekkel való azonosulás kereteit jelöli ki, komplex tudáskészlet jellegéből adódóan nem kizárólag az identitásstruktúra egy meghatározott elemére korlátozódik, hanem az egyén teljes életvilágát, értékrendszerét és cselekvési dimenzióját határozza meg.

Ahhoz, hogy a kutatás kérdéseire és hipotéziseire megfelelő választ adhassak a dolgozat első felében feltártam a vizsgálat szempontjából fontos szakirodalmi háttérrel, amelyre alapozva kijelöltem az elemzés kereteit, továbbá kialakítottam annak fogalmi készletét. Ezt követően az empirikus kutatás eredményeit mutattam be, majd annak tanulságára alapozva az összegzésben igazoltam vagy cáfoltam ebben az alfejezetben megfogalmazott kérdéseket és hipotéziseket.

2. Elméleti és módszertani megfontolások

I. Elméleti háttér

Ebben az alfejezetben a disszertáció tárgyát érintő legfontosabb fogalmak disszertációbeli értelmezése és azok kontextusba helyezése a cél: elsőként az identitás, majd a narratív identitás, csoportidentitás és végül a vallási identitás kérdésköreit tárgyalom.

A disszertációnak nem célja az identitás mindenre kiterjedő definíciós problémáinak felvetése és tisztázása (Bondarenko-Leonova 2010.; Brubaker-Cooper 2000.; Calhoun 1998.; Clarke 2008.; Cohen 1997.; Griffin 1977.; Kántor 2001.; Swann-Bosson 2010.; Újvári 2009.), mégis nem megkerülhető annak definiálása, hogy a dolgozatban milyen aspektusból közelít és hogyan értelmezi azt a kutató a vizsgált témakör szempontjából.

Kiindulási pontként elmondható, hogy Richard Jenkins szerint az öntudat az elsődleges szocializáció interakcióin alapuló tanulási folyamat, mely során az „én” és az „önmagam” közötti viszonyban jön létre az öntudat alapvető formája (2002:4). Kutatásunk szempontjából különösen is fontos ez a kijelentés, hiszen a vizsgált közösség tagjaira jellemző volt, hogy az elsődleges szocializációjuk során meghatározó vallásos neveltetést kaptak és ez adja egyéni identitásuk alapjait. Az a mód, ahogyan az egyén önmagára tekint (például: római katolikus hívő) nem csak az „énképét” határozza meg és azt, ahogyan önmagát látja, hanem azt is, ahogyan mások előtt látszani szeretne (Jenkins 2002:4). Mégis fontos hangsúlyozni, hogy a Mozgalom tagjai nem „másokhoz” vagy egy „külső tekintet” viszonyítják önmagukat, identitásuk meghatározásánál sokkal inkább egy „belső”, vagyis inkább „felsőbb/Isteni” szempontrendszerhez való igazodás jellemző.

Mielőtt tisztáznám a narratív identitás a disszertáció értelmezésének szempontjából releváns megközelítését, előtte egy gondolat erejéig szeretnék kitérni az *élmény* kérdéskörére, elvégre meglátásom szerint ez a két téma összefonódik, hiszen ahogyan Marosán is megfogalmazza: a teljes személyiség minden egyes élményben benne él, és minden egyes élmény igazodik a teljes személyiség struktúrájához (2016:4).

Hagyományosan Victor Turner és Clifford Geertz voltak azok az úttörő kutatók, akik elsők között írtak az élmény antropológiájáról („anthropology of experience”) (Turner-Bruner 1986). Céljuk volt feltárni, hogy az egyének hogyan tapasztalják meg a kultúrájukat, majd ezt a tapasztalatot, élményt, hogyan fejezik ki különféle módokon, narratívákon (például irodalmi műveken, rituálékon vagy akár egy életútinterjún) keresztül. Az élmény kifejezetten személyes,

ugyanakkor utal egy olyan cselekvő személyre, aki jelenlétével képes formálni az eseményeket, sőt ezeken a történeteken keresztül megismerhetjük az egyén magatartását vagy szituációkhoz való hozzáállását is (Bruner 1986:5) azáltal, hogy az elbeszélő megfogalmazza és megosztja tapasztalatát. Garro és Mattingly szintén egyetért azzal, hogy a narratíva létrehozása egy alapvető módja annak, hogy az ember jelentést adjon a tapasztalatának, hiszen egy narratíva felépítése aktív és konstruktív folyamat, mely függ és beágyazódott az elbeszélőt körülvevő egyéni és kulturális erőforrásoktól (2000:1). Az értekezésben az elbeszélések jelentősége abban áll, hogy a történetek hozzásegítsék a kutatót, hogy feltárja és megértse a vizsgálatban résztvevő egyén és annak közösségének életvilágát olyan szubjektív és bizalmas perspektívából, amelyhez máskülönben nem lenne rálátása, hozzáférése.

Az élményeket az egyén elbeszéléséből ismerhetjük meg, amelyben benne rejlik a valóság (ezen belül a társadalom) ismerete, a narratív sémák ismerete, a kommunikációs szándék, a történetértés modellje és a kommunikáció kontextusa is (Keszeg 2011:29). A narráció során megjeleníthetőek az egyén azon életeseményei, amelyek az adott kontextusban a legpontosabb képet festik arról, hogy ki a narrátor. Például esetünkben, a cél a schönstatti élménykészlet feltárása volt, így az egyéni elbeszélők ezen keresztül határozták meg önazonosságukat és csoportidentitásukat is. Összefoglalva, a narratívák felépítésének lényeges eleme a kulcsélmények meghatározása és logikus sorrendbe való összeillesztése, így olyan reprezentációk létrehozása, amelyek folyamatosan újraszervezik a világot (A. Gergely 2018:103) és segítenek meghatározni – az elbeszélés pillanatában – az egyén világban elfoglalt pozícióját.

A narratív identitás fogalmának meghatározásánál az egyik leggyakrabban idézet szerző Paul Ricoeur (Crowley 2003.; Lengyel 2020.; McCarthy 2007.; Pintér 2012.), akinek a narratív önazonosságról szóló átfogó elméletét gyakran kiindulópontnak használják, akár a definíció kritikájának meghatározásához, akár annak továbbgondolásához. Ricoeur a személyes azonosság problémájára próbál választ adni, miközben a narratíva alapvetően praktikus karakterét és a narrativitás különböző szintjei közötti kommunikáció jelentőségét hangsúlyozza, valamint azt, hogy a narrativitás és az időbeliség – illetve időtapasztalat – szervesen összefonódnak egymással (Marosán 2016:10). Vagyis Ricoeur az identitáshoz az *időiségen és az elbeszélésen* keresztül közelít (Pintér 2012:69). Van olyan kutató, aki hangsúlyozza, hogy Ricoeur szerint az önazonosság narratív vizsgálatához, az elbeszélés közben az állandóság és a változás közötti kapcsolatot kell kiemelt figyelemmel követni (Lengyel 2020:172), míg más Ricoeur gondolatmenetéből arra hívja fel a figyelmet, hogy nem mindegy, hogy azonos akarok lenni

önmagammal vagy a célom az, hogy autentikus legyek (önmagam legyek) (Fehér 2019:300). Vagyis a narratíva megkonstruálása közben vagy arra törekszik az egyén, hogy egy logikailag koherens egysíkú történetet hozzon létre, vagy kockáztatva azt, hogy esetleg törések keletkeznek az elbeszélés során, mégis az élettörténetének a legautentikusabb verzióját osztja meg.

Az elméletalkotók úgy definiálják a narratív identitást, mint az egyén belső történetét, amit úgy épít fel, hogy értelmet adjon az életének (Setran 2020:94). A narratív identitás felépítésének folyamatából kiderül, hogy az elbeszélő ki volt, ki most jelenleg és kivé szeretne válni. Ennek a három periódusnak az összefonódása során derül ki az elbeszélőről, hogy mi az értelme, célja és jelentése az életének. Elsőként a múlt feltárása („past self”) alapján kirajzolódnak azok a főbb események és tapasztalatok, melyek segítségével eljutunk a „jelen énjének” („present self”) bemutatásához (Setran 2020:95). A narratív identitás felépítésének ebben a szakaszában elsősorban azok az élmények hangsúlyosak, melyek kulcsfontosságú szerepet töltek be abban, hogy az elbeszélő azzá váljon, ahogyan ma elfogadja önmagát, továbbá, aki a jövőben lenni szeretne. Egyfajta eredet történet, a „jelen énjének” megalapozása történik meg és iránymutatást ad a „jövő énjének” („future self”) (Setran 2020:95). Továbbá egy-egy élettörténet elbeszélésekor nem csak arra keressük a választ, hogy kik vagyunk mi hanem, hogy miért vagyunk itt, hova tartunk és mindennek mi az értelme (Setran 2020:97). A narratív én megmutatja, hogy az adott pillanatban kiemelt életesemények elbeszélésén keresztül hogyan hozzuk létre a kultúránk által befolyásolt és a társadalom által elfogadott mesternarratívát, vagyis hogyan definiáljuk önmagunkat.

Mielőtt az értekezés fogalmi háttérének kontextusba helyezését folytatnám szeretném hangsúlyozni, hogy habár ebben az alfejezetben áttekintettem a narratív identitás – számunkra releváns - fogalmát, mely kiindulópont volt a narratív interjúk felvételének elméletéhez, mégis különválasztottam a teoretikus háttér bemutatását, annak alkalmazásának leírásától. Így a narratívák gyakorlati alkalmazásának módszertanát a II.2/2.3-as, azaz a kvantitatív vizsgálat fejezetben fejtem ki.

A saját narratív identitás létrehozásakor hangsúlyossá válhatnak különféle dimenziók, amelyekben az egyén elhelyezi önmagát. A kutatásunk során a narratívák létrehozásakor két ilyen hangsúlyos elem körvonalazódott: az első egy keresztény (lásd: római katolikus) szempontrendszer használata, a második egy csoporthoz – konkrétan a Magyar Schönstatt Mozgalomhoz – tartozás hangsúlyozása. A vizsgált téma szempontjából ezért fontos még a vallási identitás és a csoportidentitás fogalmainak bevezetése.

A kutatás központi témája a vizsgált közösség identitáskonstitutív gyakorlatainak feltárása volt, mely folyamatnak jelentős részét alkotta az egyének vallásos önazonosságának narratívákon keresztül történő megkonstruálása. A társadalomtudományban bevett mód a vallási identitást, a vallási életélményt a szubjektum narratíváján keresztül feltárni, hiszen ez a vallásos önazonosság („religious self”) az egyik legszubjektívabb és legintimebb önazonosság. A vallási identitás tartalmazza a személyiség, a központi értékek, az ideológiák, a hiedelmek és a moralitás olyan elemeit, amelyek jellemzően permanensek és nehezen változnak az egyén életútja során (Cho 2021:10). Ahogyan korábbi kutatások is megállapították, hogy az identitás-struktúra szerves részeként a vallásos önazonosság a tradicionális értékek (család, szülőföld stb.) szűkebb, valamint a kulturális (és a közösségi) értékek tágabb vonzáskörében helyezkednek el (Gereben 2005:209), úgy ebben a kutatásban is bebizonyosodott, hogyha egy kimondottan vallásos közösség identitáskonstitutív elemeit – rítusait, tradícióit stb. – vizsgáljuk, hasonló eredményre jutunk, vagyis a narratívákban kirajzolódó egyéni önazonosságban a vallási identitás és a vallásos közösségi közeg miatt a csoportidentitás központi helyet foglal el. Az elbeszélők szubjektív narratíváin keresztül képet kapunk egy karakteres schönstatti (vallásos) élményvilágról, amely nemcsak összehozza a közösséget, de megerősíti annak csoportidentitását és az összetartozást is. Egyrészt miután a disszertációban szorosan összekapcsolódik e két típus, másrészt identitás vonatkozásában, nem csak egyéni hanem kollektív identitásról is lehet szó (Máté-Tóth 2012:206), ezért e két identitást alkotó tényezőt együtt vizsgálom és helyezem el a disszertáció szempontjából releváns fogalmi kontextusban.

Az egyén önmeghatározása során gyakran használ olyan tulajdonságokat, ismereteket, érzelmeket, amelyekben osztozik a saját csoport más tagjaival (Vincze 2007:251), hiszen a társas identitás elmélete szerint az egyén identitása a saját csoportból származik (Sólyom 2015:49). Viszonyítási pontként szolgál, hogy az egyén felfedezze, miben különbözik és miben hasonlít a választott csoport tagjaihoz képest. Az egyéni identitásban és az egyén által létrehozott narratívában a csoport gondolkodásmódja és értékrendszere is benne van (Sólyom 2015:49), így ez is azt bizonyítja, hogy a szubjektumok – vagyis a vizsgált közösség tagjainak – narratív identitásának a kutatás középpontba helyezése indokolt.

Összességében esetünkben, az individuum vallási identitásából fakadó motivációk hatására dönt úgy, hogy csatlakozik egy olyan közösséghez, amelynek jellemzőit törekszik a teljes mértékben osztani (Máté-Tóth 2012:206), elsajátítani, befogadni. A két identitásfaktor -vallási és kollektív identitás- kölcsönhatásban van egymással, továbbá a vizsgálat során felfedezhettük, hogy képesek erősíteni is egymást, hiszen egy intenzívebb vallási élmény átélésének érdekében az

egyének csatlakoznak egy olyan közösséghez, amely ehhez kereteket, eszme- és szabályrendszert biztosít, így erősödik a vallási identitás és a csoporthoz való tartozás tudata is. Ahogyan többször is utaltam rá, az identitás nem egy statikus képződmény, fontos tulajdonsága a „folyamat-jelleg” (Máté-Tóth 2012:207), minél inkább asszimilálódik az egyén és aktívabb része a kiválasztott vallásos közösségnek, annál erősebbé válhat a vallási identitása is, így e kettő szoros dinamikájából adódik egy kumulatív hatás.

II. A kutatás módszertanának bemutatása

A doktori kutatás egy hagyományos primer alapkutatás volt, amely a deduktív ívű empirikus vizsgálat a kvalitatív és a kvantitatív módszerek kombinálásával jött létre. A feltáró jellegű kutatás magában foglalt egy 117 kérdésből álló online kérdőívet, melyet 124 fő töltött ki, huszonöt narratív interjú elkészítését, valamint a téma társadalomtörténeti kontextusbahelyezéséhez a Schönstatt Mozgalom által szerkesztett és nyilvánosságra hozott online és offline publikációkat és publicisztikákat használok fel. Ezek a tartalmak egyrészt segítséget nyújtanak a vizsgált témakör megértéséhez, másrészt reprezentálják a Mozgalom hivatalos, központi narratíváit is. Ezeknek kettős szerepe van a dolgozatban, egyes esetekben mint például a Mozgalom alakulástörténetének, a közösség hitvallásának vagy belső tagolásának bemutatásakor tényfeltáró erejükre támaszkodva vonom be a kutatásban, másrészt betekintést engednek és rávilágítanak arra a folyamatra, ahogyan a közösség alakítja és erősíti a nyilvános diskurzusközegeken keresztül a csoport identitását.

3. Kutatási eredmények és tudományos hozzájárulás

A doktori értekezésben feltártam egy Magyarországon működő kortárs vallási megújulási mozgalom, a Magyar Schönstatt Mozgalom identitáskonstitutív mechanizmusait. A deduktív ívű kutatómunka során gyűjtött adatokat, információkat és elbeszéléseket megtisztítottam, kódoltam, osztályoztam, – az interjúk esetében – rögzítettem, elemeztem, majd a doktori értekezésben bemutatott elméleti- és fogalmikeret felhasználásával értelmeztem. Az így elvégzett kutatómunka eredményeképp most választ adok az értekezés elején megfogalmazott kutatási kérdésekre, valamint igazolom vagy cáfolom a hipotéziseket.

I. Hipotézis

Az első feladat a Magyar Schönstatt Mozgalom, mint közösség pozíciójának tisztázása volt, ehhez ismertettem az új vallási mozgalmak és a vallási megújulási mozgalmak fogalmi kereteit. Ennek alapján a közösséget a római katolikus vallási megújulási mozgalmak kategóriájába soroltam be, hiszen a Mozgalom egyik axiómája a Római Katolikus Egyház belső megújítása, míg ezzel szemben a vallási megújítási mozgalmak leválnak anyaegyházukról és különálló csoportot alakítanak. Tisztáztuk, hogy a vizsgált közösség a karizmatikus személy köré épülő import mozgalmak sorába tartozik, amely az egyik első ilyen típusú alapítás volt a világon, valamint, hogy az összes római katolikus szerzetesrendtől megkülönbözteti az a tény, hogy a korábbi egyházi gyakorlattól eltérően a családokat önálló egységként beemelte a rendi hierarchiába.

Az empirikus anyag elemzése után az első kutatási kérdésre adott válaszban megállapíthatjuk, hogy a csatlakozást minden esetben megelőzte egy kihívásokkal teli élethelyzet, amelynek megoldásához a tag a csatlakozást követően a Mozgalom elméleti- és gyakorlati útmutatását megismerve támogatást kap. Fontos kiemelni, hogy a tagok alapvetően erős vallási identitással rendelkeztek már a belépés előtt is, így csatlakozásuk egyik kimondott célja egy olyan közösség megtalálása, amelyben elmélyültebb vallásos hit megélésére kapnak lehetőséget. A Mozgalom azoknak kínál kompenzációt, akik hűek akarnak maradni az egyház tanításához, mégis a hétköznapjaikban további válaszokat keresnek az élet jelenkori kihívásaira, problémáira. Utat mutat egy Egyházon belüli megújult élet felé és megelőzi a hívek Egyházon kívüli útkeresését. A Schönstatt Mozgalom erőssége ebben az útmutatásban annak gyakorlatiasságában rejlik. Hiszen a schönstatti tanítása nem csupán a vallásos élet elméleti aspektusát hangsúlyozza, hanem

egyedi módon olyan a hétköznapiakban is megvalósítható gyakorlatokat kínál, amelyek valós választ adnak a tagok mindennapi szükségleteire.

Amiben még többet nyújtott a Schönstatt Mozgalom, mint a többi vallási megújulási közösség, hogy a működési struktúrájából adódóan vonzó volt azoknak, akik a mélyebb hitéletet házastársukkal együtt szerették volna megélni, miközben gyermekeiket sem hagyják „mozgalmi árvákként” felnőni. A Schönstatt Mozgalom egy egységként tekint a keresztény családokra, együtt kínálja nekik a lelki megújulás lehetőségét, miközben alkalmuk van közös pihenésre is, így úttörő tevékenységet folytatott a Katolikus Egyházban, mindeközben pedig ráirányította a figyelmet a katolikus családokon belül rejlő potenciálra.

A világnézeti azonosság, az értékközösség, a jellegzetes fogalomtár és az unikális nyelvi kifejező készlet meghatározza és kijelöli a csoporttagok által forgalmazott diskurzusok témáját és irányt ad azok értelmezéséhez. Megfigyelhető például, hogy a tagok a Mozgalom központjáról forgalmazott elbeszéléseken keresztül hogyan építik fel a csoporthoz tartozás élményét. A közös schönstatti tudáskészlet kiemeli az egyént a hétköznapi hívők sorából és a közösséghez tartozás intenzív élményét nyújtja.

A kutatómunka során első hipotézisemet igazolni tudtam, hiszen az empirikus anyag elemzésével világossá vált, hogy a Mozgalom tagjaira a csatlakozáskor jellemző *római katolikus-hívő önazonosság* idővel átalakul egy, az élet minden területét meghatározó *schönstatti-identitássá*.

II. Hipotézis

A második kutatási kérdés megválaszolásának érdekében megvizsgáltam, hogy a Mozgalom által használt rendkívül komplex szimbólumkészlet hogyan értelmezi, ábrázolja és ülteti át a hétköznapi gyakorlatába a keresztény tanítás alapvetéseit. Ahogy korábban már igazoltam, a schönstatti közösségi tag a Mozgalom lelkiségének elsajátításával és annak mindennapokban való gyakorlati alkalmazásával a keresztény hit egy intenzívebb élményét élheti át. A Mozgalom materiális (tárgyasult) és immateriális (szellemi) alkotóelemeinek jelentése és azok megfelelő használatának ismerete csak egy mélyen elkötelezett tag számára lehetséges. Ám ez a szubkulturális jelleg kimondottan nem a 'másiktól' való elkülönülést szolgálja. A tagok által forgalmazott narratívákban nem jelenik meg egy kifelé irányuló negatív viszonyrendszerben értelmezett 'nem schönstatti-val' kapcsolatos diskurzusegyüttes. Az egyéni narratívákban az értékek, normák és szimbólumokról szóló elbeszélések minden esetben azok közösségi összetartóerejét hangsúlyozták, kiemelve, hogy ezeken a kapcsolatrendszereken – mint például a schönstatti kápolnák világszintű láncolatán, a háziszentélyek hálózatán vagy a kegyelmi tőke gyakorlatán – keresztül az egyész világ minden schönstattos tagja összekapcsolódik és ezek a

schönstatti csoportidentitás elemi aspektusát adják. Mindemellett még, a nemzeti közösséghez tartozás meghatározó és mélyreható élményét adják a Mozgalmon belül megjelenő magyar kötődésű jelképek, ábrázolások és szimbolikus helyek jelentőségteljes szerepe.

Következésképpen az empirikus anyag vizsgálatával második hipotézisem is igazolható, vagyis, hogy a Schönstatt Mozgalomban kialakított szimbólumokra alapozott nyelvi-fogalmi kategóriarendszer csoportazonosságának szervezőerejét, nem egy külső viszonyítási pont, hanem egy belső, nevezetesen a schönstatti lelkeség hitvallása adja. Ennek egyik esszenciális mozzanata, hogy az absztrakt vallásos elemeket, vagyis a *'megfoghatatlant'* a schönstatti rítusok lefordítják a mindennapok nyelvére és *'megfoghatóvá'* teszi.

III. Hipotézis

A harmadik kutatási kérdés a karizmatikus emberek életéről szóló beszámolókra vonatkoztak, melyek egyszerre vonatkoznak a társadalmi- csoportos és az egyéni-szubjektív világra, hiszen ezeken keresztül kifejeződik a közösség általános attitűdje, érték- és normarendszere és az individuum világnézete is. Az élettörténetekről szóló egyéni narratívák közös pontjai bizonyítják, hogy a csoport ezeken az egységes, összecsengő narratívákon keresztül segít az egyének számára értelmezni a világot és az abban elfoglalt pozíciójukat. A Schönstatt Mozgalom alapítóiról és kiemelkedő alakjairól szóló elbeszélések tehát a múlt feltárásával és a jelentősebb történelmi mozzanatok diskurzusba foglalásával nem pusztán a jelent keretezik és értékelik fel, hanem a tagok számára iránymutató, komplex viszonyrendszereket hoznak létre. Ezek a történetek kijelölik a kollektív hozzáállást többek között az Egyházzal, a papsághoz, a házasság intézményéhez, a családhoz, Istenhez, Máriához, az alapításhoz és magához a Mozgalomhoz is. A közös emlékezeten keresztül reprodukált és interpretált történések élményközösségként kötik össze a schönstattos tagokat, továbbá magyarázatot szolgálnak a jelen állapotára, úgymint a gazdagon strukturált értékközösség létrejöttére.

A következő (IV.) kutatási kérdés azt vizsgálta, hogy gazdagon strukturált értékközösségen belül az individuális kiteljesedés milyen lehetséges variációi állnak a tagok rendelkezésére. Az elemzésből kiderült, hogy a Schönstatt Mozgalom működési struktúrája biztosítja, hogy az egyén valamennyi élethelyzetében kötődést alakíthasson ki a közösséghez, valamint a variabilis alcsoportok egyikében megtalálja a helyét. Ezek az alcsoportok számos lehetőséget kínálnak az egyéni kiteljesedésre nemtől, kortól, elköteleződés szintjétől és a családi állapot státuszától függően. Egy-egy tag akár a teljes életét képes leélni ebben a zárt rendszerben, miközben az aktuális állapotának és céljainak megfelelő schönstatti alcsoporthoz fűzi szorosabbra a viszonyt.

Ennek értelmében utolsó hipotézisem (III.) is igazolhatóvá vált. E szerint a születéstől vagy a csatlakozástól kezdve, akár még a párválasztáson keresztül is, valamint a felnőttlet során, majd az élet alkonyán a Schönstatt Mozgalom képes meghatározni az egyén cselekvési dimenzióit, így az identitásstruktúrájának nem pusztán egy elemére, hanem annak teljes aspektus- és értékrendszerére hatással van. Az élet minden területét átszövő schönstatti identitás intenzitásának egyéni megélése függhet különböző változóktól (lásd például tagság ideje vagy a családi állapot), de nem kínál fel a centrális kollektív értelmezésikerettől független vagy eltérő lehetőségeket.

Az empirikus anyag elemzésével sikerült igazolni mind a három hipotézist, mégis indokolt a kutatómunka folytatása, hiszen a Magyar Schönstatt Mozgalom számos olyan attribútuma még feltárára és értelmezésre vár, amelyek a disszertáció elemző fejezetében eddig kellő részletességgel nem jelenhetett meg.

Összefoglalásképpen megállapítható, hogy sikerült az eredeti célkitűzésnek megfelelően egy hiánypótló elemzést megalkotni és egy olyan átfogó antropológiai analízáló munkát elkészíteni, amely (1) feltárja a Magyar Schönstatt Mozgalom pozícióját a magyarországi római katolikus vallási megújulási mozgalmak között, valamint (2) a közösség hétköznapi működését nem egy „külső”, „felülnézeti”, általánosabb nézőpontból mutatja meg, hanem a „belső” perspektívát feltárva és figyelmebe véve egy „mélyfúrás” jellegű doktori értekezést elkészíteni.

Disszertációmban bemutattam, hogy egy római katolikus vallási megújulási mozgalom – amely a rendszerváltás előtt honosult meg hazánkban és a rendszerváltás után kezdett el szélesebb körben elterjedni – milyen külső és belső hatások mentén vált a jelenlegi formájában működő kiterjedt, tagolt, karakteres attribútumok mentén felépülő hierarchikus értékközösségé. Azonosítottam a közösség identitás konstitutív aspektusainak legfontosabb elemeit, továbbá elemeztem a Mozgalom szimbólum- és normarendszerét és analizáltam ennek az egyén identitására gyakorolt hatását. Korábbi célkitűzésemnek megfelelően sikerült feltárni és azonosítani a kortárs vallási megújulási mozgalom szervezeti- és működésilogikáját, valamint a tudományos közösség elé tárni annak komplex érték- és tudáskészletét.

4. Főbb hivatkozások

- A. Gergely A. (2018). Emlékezet, élmény, közösség. Kultúra és közösség. IV.folyam. IX.évfolyam. 2018/I. szám. pp.101-108.
- Bondarenko, O.V.-Leonova, M.C. (2010). Религиозная Идентичность: экспликация понятия. Гуманитарные и социальные науки. 2010/6. pp.285-291.
- Brubaker, R.-Cooper, F. (2000). Beyond „Identity”. Theory and Society. 29. pp.1-47.
- Bruner, E.M. (1986). Introduction. In: Turner V.W. – Bruner E.M. (szerk.). The anthropology of experience. pp.3-30.
- Calhoun, C (1998) The problem of identity in collective action. In: Auyero, J., (szerk.) Caja De Herramientas. El Lugar De la Cultura En la Sociologia Norteamericana. Universidad Nacional de Quilmes, Buenos Aires, Argentina.
- Cho E. D. (2021). Do We All Live Story-Shaped Lives? Narrative Identity, Episodic Life, and Religious Experience. Religions 2021, 12, 71. p12. Letöltve (2021.07.04): <https://www.mdpi.com/2077-1444/12/2/71>
- Clarke, S. (2008). Culture and Identity. IN: Tony Bennett, John Frow (szerk.) Cultural Analysis. pp.510-529.
- Cohen, A. (1997). A kultúra mint identitás egy antropológus szemével. In Zentai Violetta (szerk.) Politikai antropológia. Budapest, Századvég. pp.101–108.
- Crowley, P. (2003). Paul Ricoeur: the Concept of Narrative Identity, the Trace of Autobiography. Paragraph. Vol.26, No. 3. pp. 1-12.
- Fehér M. I. (2019). „Légy hű önmagadhoz – vagy azonosságodhoz? Ricoeur, Tengelyi és a narratív identitás elmélete”. In: Marosán Bence et al. (szerk.): Élettörténet, sorsesemény, önazonosság. Tanulmányok Tengelyi László emlékére. Budapest, L’Harmattan. pp.296-337.
- Griffin, N. (1977). Relative Identity. Oxford University Press. p.234.
- Jenkins, R. (2002). Az etnicitás újragondolása: identitás, kategorizáció és hatalom. Magyar Kisebbség - 7. évf. 4. (26.) sz. p.16. Letöltve: <https://epa.oszk.hu/02100/02169/00021/pdf/020426.pdf>
- Kántor Z. (2001). Az identitás kapcsán. Provincia. 2001/17. pp.15.
- Keszeg V. (2011) A történetmondás antropológiája. BBTE Magyar Néprajz és Antropológia Tanszék; Kriza János Néprajzi Társaság. Kolozsvár.

- Lengyel N. (2020). Megküzdési stratégiák és narratív identitás Fenyvesi Judit szociális testvér önéletírásában. In: Egyed Emese (szerk.). Certamen VII.: Előadások a Magyar Tudomány Napján az Erdélyi Múzeum Egyesület I. Szakosztályában. pp.171-184.
- Marosán B. P. (2016). A tapasztalat két fogalma: élmény és élettörténet. „Narratíva, tapasztalat, élmény” ELTE, Filozófia Intézet, évadnyitó konferencia ELTE BTK, Filozófia Intézet. Budapest. Letöltve (2022.08.08.): https://d1wqtxts1xzle7.cloudfront.net/49260779/A_tapasztalat_ket_fogalma-Eloadas-Teljes-2016-with-cover-page-v2.pdf?Expires=1659703451&Signature=YbGBBsDf-de52cQY3Ew9TF3suZ7VvUKsTrWzykj4r2q08sI2z5EX5WGUSfKcLRKYqHdyTrEk4ZtSEBTWaGtfF~F8prnVIOIVhIHmbA5NFvt7XBGLXZff7Lp58bVXaGOCUC8beypgCEf63Xqw~TK~CYKgH9BRytC9kH-o1CoO5pjedecprZaw2~QnV2clwwZF15Vp4sX7Eksh0~bprLNMnVfFXUaF~~RBSyBvxPqIc~TOS17drxGZaArSs1ed0LL4AJxwhdX3Zj6ex0wNi0MHFV7SQJk-4qLF8XPWgfJWQKTmXMsBzJi-dfaqQobE2DohzQnuL~y0i6bCrJKz2ELw__&Key-Pair-Id=APKAJLOHF5GGSLRBV4ZA
- Mattingly, C. – Garro, L.C. (2000). Narrative and the cultural construction of illness and healing. Berkeley, Calif.: University of California Press.
- Máté-Tóth A. (2012). VALLÁSI IDENTITÁSFÁKTOROK. In: Balog, Iván; Balogh, Péter; Jancsák, Csaba; Lencsés, Gyula; Lőrinczi, János; Rácz, Attila; Vincze, Anikó (szerk.) A szociológia szemüvegén keresztül: Tanulmányok Feleky Gábor 60. születésnapjára Szeged, Magyarország: Belvedere Meridionale. 367 p. pp. 206-216.
- McCarthy, J. (2007). Dennett and Ricoeur on the Narrative Self. Humanity Books.
- Pintér J. N. (2012). A tudattalan identitás. Imágó Budapest. 2012/2. pp.67-72.
- Setran, D. (2020). “Sowing the Story”: Narrative Identity and Emerging Adult Formation. Christian Education Journal. Vol. 17(1). pp.92–109.
- Sólyom B. (2015). A kontaktushipotézis elmélete és működése egy sváb-magyar faluban. Kultúra és közösség. IV. folyam VI. évfolyam 2015/III. szám. pp.49-57.
- Swann, W. B., Jr. - Bosson, J. K. (2010). Self and identity. In S. T. Fiske, D. T. Gilbert, & G. Lindzey (Eds.), Handbook of social psychology (pp. 589–628).
- Újvári E. (2009.) A kulturális identitás kutatási perspektívái. In: Tudományos és művészeti műhelymunkák: új utakon a Pedagógusképző Kar című konferencia előadásai. pp. 269-272.
- Vincze O. (2007). Mentális kifejezések jelentősége a perspektíva felvételben a csoportidentitás tükrében. In: Tanács Attila és Csendes Dóra (szerk.): V. Magyar Számítógépes Nyelvészeti Konferenciakötet. Szegedi Tudományegyetem Informatikai Tanszékcsoporthoz, Szeged. pp.250-258.

5. Témával kapcsolatos saját publikációk

Oroszi, B. (2022) „Szent és boldog magyar családok építése” Csatlakozás történetek, identitás narratívák – a Magyar Schönstatt Mozgalom vallásantropológiai vizsgálata. *Kapocs*. pp.61-73.

Oroszi, B. (2022) Egy kortárs vallási megújulási mozgalom szimbólumrendszerének feltáró elemzése. *Szellem és tudomány*. pp.103-147.